

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: ГЕОГРАФИЈА

РАЗРЕД: ДЕВЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 2

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 68

ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

- Усвајање знања о природно-географским и друштвено-географским карактеристикама Босне и Херцеговине;
- Схватање регионално-географских цјелина и њихових веза и односа како у РС тако и у ФБиХ;
- Развијање способности географског мишљења, способности самосталног закључивања и критичког мишљења;
- Оспособљавање за уочавање и рјешавање проблема на локалном и регионалном нивоу;
- Развијање способности коришћења карте и атласа;
- Оспособљавање ученика за самостално прикупљање географских информација уз коришћење различитих извора, те коришћење и самосталну израду статистичких и графичких приказа;
- Развијање патриотизма и хуманизма;
- Знати формирати ставове и вриједности везане за еколошку, економску и друштвену одрживост на локалном и регионалном нивоу;
- Развијање комуникацијских вјештина и вјештина рада у тиму.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Наставна тема

Оквирни број часова

1. Општа географска обиљежја Југоисточне Европе	14
2. Историјско-географски развој и географски положај БиХ и РС	3
3. Природно-географске одлике БиХ и РС	12
4. Друштвено-географске одлике БиХ и РС	15
5. Географске регије БиХ и РС	20
6. Заштита и унапређење животне средине	2
7. Географија завичаја	2

Исходи учења	Садржаји програма /Појмови	Корелација са другим наставним предметима
Тема 1: Општа географска обиљежја Југоисточне Европе (14)		
Ученик може да: <ul style="list-style-type: none">• опише географска обиљежја Југоисточне Европе;• објасни географске карактеристике Републике Хрватске, Републике Србије и Републике Црне Горе;	<ul style="list-style-type: none">• Границе и географски положај ЈИ Европе (Балканско полуострво).• Физичко-географске одлике ЈИ Европе (рељеф, клима...).• Основне одлике становништва.	Историја. Биологија. Вјеронаука.

<ul style="list-style-type: none"> • анализира друштвено географске карактеристике земаља у сусједству; • препозна географске карактеристике регије, земаља у окружењу; 	<ul style="list-style-type: none"> • Привреда држава ЈИ Европе. • Историјски развој држава ЈИ Европе. • Политичка подјела ЈИ Европе. • Настанак Републике Хрватске. • Границе и географски положај Хрватске. • Рељеф, клима и воде (ријеке, језера, Јадранско море) Хрватске. • Број становника, прир.прираштај, миграције, насеља. • Најважније привредне дјелатности. • Географске регије: Панонска, Планинска и Јадранска Хрватска. • Историјски развој Црне Горе. • Границе, геогр. положај, величина. • Физичко-географска обиљежја (рељеф, клима, биљни свијет, воде). • Број становника, густина насељености, природни прираштај, насеља. • Привреда Црне Горе. • Географске регије: Јадранска и Планинско-котлинска Црна Гора. • Историјски развој Републике Србије. • Границе Републике Србије. • Географски положај Реп. Србије. • Основне одлике рељефа Србије. • Климатски фактори и типови климе. 	<p>Историја. Биологија.</p> <p>Историја. Биологија.</p> <p>Историја. Биологија.</p> <p>Историја. Вјеронаука. Биологија.</p> <p>Историја.</p> <p>Биологија.</p>
---	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Морски сливови и најважније ријеке. • Природна и вјештачка језера Србије. • Национални паркови Србије. • Број становника, природни прираштај, миграције, етнички састав становништва. • Основне карактеристике насеља. • Привредни развој Србије. • Регионална подјела Србије. • Планинско-котлинска регија Србије. • Панонска регија Србије. 	<p>Историја. Вјеронаука.</p> <p>Биологија.</p>
Тема 2: Историјско-географски развој и географски положај БиХ и РС (3)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни настанак и историјско-географски развој БиХ; • опише и анализира географски положај БиХ у оквиру Европе и Балкана; • дефинише и анализира облик територије и географски положај РС у оквиру БиХ; • објасни настанак и формирање РС на територији бивше СР БиХ; • објасни и анализира историјско-географске процесе насељавања и живљења Срба на територији претходне СФРЈ. 	<ul style="list-style-type: none"> • Историјски развој БиХ. / СФР Југославија, Дејтонски мировни споразум... • Границе и величина БиХ. • Административна подјела БиХ. • Положај БиХ у оквиру Европе. • Положај БиХ у оквиру ЈИ Европе. • Настанак Републике Српске. • Границе и величина Реп. Српске. • Основни видови геогр. положаја Републике Српске (математички, физичко-географски, економски...). 	<p>Историја. Српски језик.</p> <p>Историја. Математика.</p>
Тема 3: Природно-географске одлике БиХ и РС (12)		
<p>Ученик може да: РЕЉЕФ</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује врсте стијена у БиХ према начину постанка; 	<ul style="list-style-type: none"> • Рељеф БиХ према времену настанка. 	<p>Физика. Српски језик.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • објасни и анализира основне облике рељефа према изгледу, старости и начину постанка на српском геопростору с посебним освртом на геопростор РС и ФБиХ; • објасни географско простирање и морфолошки изглед планинско-котлинске области на геопростору претходне СФРЈ с посебним освртом на геопростор РС и ФБиХ; • покаже на карти главне планинске системе у оквиру ове рељефне цјелине; • објасни географско простирање и морфолошки изглед панонске области на геопростору претходне СФРЈ с посебним освртом на перипанонски дио РС; • идентификује главне острвске (хорст) планине, алувијалне равни; • разликује крашке облике рељефа у БиХ; 	<ul style="list-style-type: none"> • Подјела рељефа БиХ према надм. висини. • Основни облици рељефа према начину постанка. • Панонска рељефна област. / Хорст, флиш... • Планинско-котлинска рељефна област. / Било, крашко поље... • Јадранска рељефна област. / Абразија, хумине, рудине... 	<p>Биологија.</p>
<p>КЛИМА</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни основне климатске елементе и факторе на подручју главних рељефних цјелина; • објасни условљеност климатских одлика од климатских елемената и фактора; • објасни и анализира основне одлике главних типова климе на подручју РС и БиХ; • разликује поједине типове климе; • нацрта и анализира климадијаграме; • анализира узроке загађености ваздуха у 	<ul style="list-style-type: none"> • Дефиниције времена и климе. • Фактори који одређују климу БиХ и РС (геогр. ширина, рељеф, тло и биљни покривач, човјек). • Основни климатски елементи и њихове карактеристике (температура ваздуха, ваздушни притисак, падавине...). • Загађеност ваздуха у БиХ и РС и мјере заштите. 	<p>Хемија. Физика.</p>

<p>већим градовима у РС и ФБиХ;</p> <ul style="list-style-type: none"> открије посљедице временских непогода на живот и рад људи у РС и ФБиХ; <p>ВОДЕ</p> <ul style="list-style-type: none"> издвоји Јадранско море као топло море и идентификује физичке и хемијске особине воде Јадранског мора; објасни подјелу језера према постанку и покаже на карти највећа језера; идентификује главне ријечне токове и одреди њихову припадност морском сливу; разликује термалне и минералне воде и идентификује налазишта ових хидролошких појава на подручју РС и Ф БиХ; открије значај заштите од поплава и важност мелиорације; анализира значај заштите вода од загађења; анализира проблеме везане за водоснабдијевање; <p>ТЛО, БИЉНИ И ЖИВОТИЊСКИ СВИЈЕТ</p> <ul style="list-style-type: none"> дефинише и објасни биогеографске области и типове земљишта у БиХ и РС. 	<ul style="list-style-type: none"> Јадранско море (физичке и хемијске особине, кретања воде Јадранског мора, пружање, дубина...). / Салинитет... Природна и вјештачка језера у БиХ и РС. Основне одлике термоминералних вода и бање у БиХ и РС. Ријечна мрежа БиХ и РС. / Ријечни систем, ријечна мрежа, развође... Главне одлике ријека Црноморског слива у БиХ и РС. Главне одлике ријека Јадранског слива у БиХ и РС. / Понорнице... Загађеност вода у БиХ и РС и њихова заштита. Појам тла (земљишта). / Педогенеза, хумус... Врсте земљишта у БиХ и РС: зонална и азонална земљишта (гајњаче, смонице, подзоли...) Биогеографске област у БиХ и РС. 	<p>Биологија. Физика. Хемија.</p> <p>Биологија. Хемија.</p> <p>Биологија. Хемија.</p>
<p>Тема 4: Друштвено-географске одлике БиХ и РС (15)</p>		
<p>Ученик може да:</p> <p>СТАНОВНИШТВО</p> <ul style="list-style-type: none"> анализира на графикону кретање броја становника у другој половини прошлог вијека у бившој БиХ; 	<ul style="list-style-type: none"> Кретање броја становника БиХ кроз историјске периоде. / Попис становништва. 	<p>Историја.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • анализира на карти различиту густину насељености појединих подручја РС и Ф БиХ; • дефинише природни прираштај становништва и уочи различите стопе прираштаја на подручју РС; • идентификује главне типове миграција становништва; • објасни главне одлике биолошких, економске, образовне и националне структуре становништва РС и ФБиХ; 	<ul style="list-style-type: none"> • Резултати посљедњег пописа становништва у БиХ из 2013. • Природни прираштај у БиХ и РС. / Наталитет, морталитет, „бијела куга“... • Територијални размјештај становништва и густина насеља. • Основне карактеристике миграција. / Емиграција, имиграција, колонизација. • Појам структура становништва. • Биолошка структура становништва у БиХ и РС. / Полна, старосна структура. • Национална (етничка) структура. / националне мањине... • Економске структуре становништва у БиХ и РС. 	<p>Историја. Вјеронаука.</p> <p>Биологија. Вјеронаука.</p>
<p>НАСЕЉА</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује главне функције сеоских насеља и анализира њихову подјелу према положају и изгледу; • идентификује главне функције градских насеља и објасни процес урбанизације; • покаже на карти веће градове у РС и ФБиХ; 	<ul style="list-style-type: none"> • Подјела насеља према различитим карактеристикама: величина, изглед, функције. • Основне карактеристике и подјела села у БиХ и РС. • Процес урбанизације у БиХ и РС. • Подјела градова БиХ и РС према функцијама. 	<p>Историја.</p>
<p>ПРИВРЕДА</p> <ul style="list-style-type: none"> • дефинише привреду и објасни подјелу на секторе и гране; • идентификује систем привредног и друштвеног развоја бивше БиХ и упореди са данашњим системом; • објаснити значај пољопривреде у 	<ul style="list-style-type: none"> • Појам и подјела привреде. • Природни услови за развој привреде у БиХ и РС. • Друштвени услови привредног развоја. • Појам и подјела пољопривреде. 	<p>Историја.</p> <p>Биологија.</p>

<p>привредном развоју РС и БиХ;</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује екстензивни и интензивни начин пољопривредне производње; • анализира географски размјештај пољопривредне производње у РС и ФБиХ; • објасни значај енергетике и рударства за привредни развој РС и ФБиХ; • идентификује највеће енергетске објекте и најважније руднике; • дефинише индустрију и објасни њен значај за привредни развој РС и ФБиХ; • идентификује главне гране тешке и лаке индустрије; • анализира географски размјештај најважнијих индустријских капацитета у РС и ФБиХ; • идентификује основне врсте услужних дјелатности и објаснити њихов значај за РС и ФБиХ; • аргуентује проблеме развоја саобраћаја у РС и БиХ; • анализира географски размјештај туристичких објеката у БиХ и РС. 	<ul style="list-style-type: none"> • Значај и развој пољопривреде у БиХ • Земљорадња у БиХ и РС и гране земљорадње. • Сточарство, лов, риболов. • Развој рударства у БиХ. • Главна налазишта руда метала и неметала у БиХ. • Енергетски ресурси у БиХ. • Распоред енергетских објеката: ХЕ и ТЕ. • Појам и подјела индустрије. • Проблеми индустријског развоја у БиХ. • Географски размјештај индустрије у БиХ и РС. • Гране тешке индустрије. • Гране лаке индустрије. • Појам и подјела услужних дјелатности. • Услови за развој саобраћаја у БиХ. • Основни видови саобраћаја у БиХ. • Унутрашња и спољна трговина БиХ. • Услови за развој туризма у БиХ и РС. 	<p>Физика. Хемија.</p>
<p>Тема 5: Географске регије БиХ и РС (20)</p>		
<p>Ученик може да: РЕГИЈЕ - РЕПУБЛИКА СРПСКА</p> <ul style="list-style-type: none"> • наброји органе власти у РС; • објасни административну подјелу РС; 	<ul style="list-style-type: none"> • Државно уређење РС. Органи извршне и законодавне власти. / 	<p>Демократија и људска права. Историја.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • дефинише појмове регија и регионализација; • наброји основне принципе регионализације БиХ и РС; • аргументује избор нодално-функционалног принципа у регионализацији РС; • одреди границе и објасни географски положај Бањалучке, Добојско-бијељинске, Источносарајевско-зворничке и Требињско-фочанске регије РС; • идентификује главна природно- географска обиљежја регија РС; • идентификује демографске карактеристике регија РС; • наброји природна богатства регија РС; • објасни главне путне правце регија РС; • наброји привредне гране регија РС; • дефинише основне географске карактеристике Дистрикта Брчко; 	<p>Скупштина..., обиљежја РС.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Административна подјела РС. / Општина, МЗ. • Појам регије и регионализације. • Принципи регионализације. • Нодално-функционални принцип. • Нодално- функционалне регије у РС. • Границе и административна подјела Бањалучке регије. / Општина... • Рељефне цјелине регије. • Клима и вегетација регије. • Хидрографија регије. • Најзначајнија природна богатства. • Површина, број стан. и густина насељености. • Привредни развој регије. • Најзначајнији привредни центри Регије. • Границе и административна подјела Добојско-бијељинске регије. • Рељефне цјелине регије. • Клима, вегетација и воде. • Природна богатства регије. • Површина, број становника и густина насељености. • Привредне дјелатности. • Привредни центри. • Дистрикт Брчко – основни подаци. • Границе и административна подјела Источносарајевско-зворничке регије. • Рељефне цјелине регије. 	<p>Историја. Биологија. Српски језик.</p> <p>Историја. Вјеронаука. Српски језик.</p> <p>Историја. Биологија, Српски језик.</p> <p>Историја. Вјеронаука, Српски језик.</p>
---	--	---

<p>РЕГИЈЕ - ФЕДЕРАЦИЈА БиХ</p> <ul style="list-style-type: none"> • објасни административну подјелу Ф БиХ; • опише основне природно-географске одлике регија у Ф БиХ; • објасни основне друштвено-географске одлике регија Ф БиХ; 	<ul style="list-style-type: none"> • Клима, вегетација и воде. • Природна богатства регије. • Површина, број становника и густина насељености. • Најважније привредне дјелатности. • Најзначајнији привредни центри. • Границе и административна подјела Требињско-фочанске регије. • Рељеф, клима и вегетација регије. • Хидрографске посебности регије. • Природна богатства регије. • Површина, број становника и густ. насељености регије. • Најважније привредне дјелатности. • Градови, привредни центри. • Границе Сарајевско-зеничке регије. • Основне физичко-географске одлике. • Становништво регије. • Привредни развој. • Најзначајнији привредни центри. • Границе Тузланске регије. • Рељеф, клима, воде. • Одлике становништва. • Привреда и привредни центри. • Границе Мостарско-ливањске регије. • Физичко-географске одлике. • Становништво регије. 	<p>Историја, биологија, српски језик.</p> <p>Историја, вјеронаука, српски језик.</p> <p>Историја, биологија, српски језик.</p> <p>Историја, вјеронаука, српски језик.</p> <p>Историја, биологија, српски језик.</p> <p>Историја, биологија, српски језик.</p> <p>Историја, биологија.</p>
---	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Привреда и привредни центри. • Границе Бихаћке регије. • Рељеф, клима, воде. • Становништво и привреда регије. 	Историја, биологија, српски језик.
Тема 6: Заштита и унапређење животне средине (2)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • аргуменује улогу географије у заштити животне средине; • идентификује главне загађиваче животне средине у БиХ и РС; • објасни проблеме заштите животне средине у РС и локалној заједници. 	<ul style="list-style-type: none"> • Мјесто и улога географије у заштити животне средине. • Највећи загађивачи у БиХ и РС. • Проблеми заштите животне средине у БиХ и РС. 	Биологија.
Тема 7: Географија завичаја (2)		
<p>Ученик може да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује и анализира основне одлике географског положаја, природно-географских елемената, становништва и привредне структуре свог краја (завичаја). 	<ul style="list-style-type: none"> • Географски положај завичаја. • Рељеф, клима, вегетација и воде. • Основне одлике становништва завичаја. • Најважније привредне дјелатности. 	Историја. Биологија.

ДИДАКТИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ:

- Кад год је могуће примјењивати методе непосредног приказивања географске стварности (географско посматрање) и посредног приказивања географске стварности (употреба визуелних, аудиовизуелних и мултимедијалних средстава) како би ученици могли правилно формирати појмове, описивати географске објекте, појаве и процесе и схватити их.
- Што више примјењивати групни облик рада, методу дискусије, презентације од стране ученика како би се развијале способности комуникације и способност тимског рада.
- Што је више могуће примјењивати стечена знања (користити географску карту, глобус, оријентисати се у простору, користити инструменте, статистичке и графичке приказе).
- Подстицати ученике на самостално прикупљање географских информација и статистичког материјала из различитих извора, њихову обраду и графичко приказивање